

Обявяването в несъстоятелност на физическите лица в България – мит или все по-близка реалност.

Все по-често у нас се говори за идеята за прокарване на закон за фалит на физически лица. Тази процедура е регламентирана във всички държави, членки на европейската общност, като единствено България и Румъния правят изключение, но северната ни съседка обсъжда подобни законодателни промени от две години насам.

Една съществена пречка за прилагането на такъв закон би могла да се окаже липсата на изграден и работещ кредитен регистър, в който възможността хора, минали през процедура за обявяване в неплатежоспособност да получат кредит или достатъчно скъпо, или дори това да е невъзможно. Засега такава информационна система липсва и е налице възможност за злоупотреби с правото на персонален фалит.

Съвсем реална е и възможността, ако много хора се възползват от тази процедура, да бъдат оскъпени заемите на коректните клиенти на банковите институции. При всички случаи, загубите на банките ще бъдат компенсирани през цената на услугите. Българският народ трябва да бъде готов да плати за несъстоятелността на част от обществото.

Така или иначе, обявяването на банкрут на практика е излизане от системата на финансовите услуги. Рядко това е най-добрата възможност за изход от проблеми, въпреки че те на пръв поглед могат да изглеждат като решени. Предпоставките за злоупотреби и допускане на изкуствени фалити неизбежно ще се отразят на финансовата ни система.

Събиранията на вземания винаги са носили ясно изразено негативно звучене – особено неприятна и за двете страни дейност, която натоварва емоционално, психически, а вероятно и физически.

Широко разпространена заблуда сред длъжниците е, че работата с просрочени задължения започва едва тогава, когато стане съвсем ясно, че клиентът наистина няма да плати. Реално обаче това далеч не е така и на практика колкото по-дълго е просрочието, толкова вероятността клиентът да плати доброволно намалява. Съществуват различни начини за мотивиране, за преодоляване на възражения, за достигане до приемливо за двете страни, често компромисно решение, както и за последващ контрол на изпълнението му, но ефективността им значително намалява с по-късното им прилагане. По-голямата част от работата по събиране на вземания се състои в превантивни действия, които да обезпечат по-навременно плащане. Такива дейности са регламентиране на отношенията и създаване на устойчиви поведенчески модели у длъжника при възникване на финансови затруднения в полза на кредитора. Просрочените задължения трябва да се приемат като нещо нормално, те не са инцидент или някакво изключение. Те са неразделна част от бизнеса.

За да не навлизаме твърде нашироко в тази материя, съвсем на кратко ще споменем, че съществуват различни класификации за видовете събиране. При една от тях съществуват основно три вида събиране – дистанционна комуникация, събиране „на терен” и съдебно събиране. При друга такава, това са събитийно ориентирани модели и поведенчески ориентирани модели. При първите се следва строго определена процедура – ясно разписан модел за действие при настъпване на определени обстоятелства без да се взимат предвид субективни фактори, като в следствие на това

резултатът е добър. При вторият модел, прилаган най-често от институциите, финансиращи рискови групи клиенти и бизнеси, клиентът се стимулира да плати посредством собствените му мотивационни фактори, просрочията са редки и обикновено приключват без това да влияе на лоялността на клиента или бъдещото му поведение като редовен платец.

Какъв модел на работа или каква комбинация от такива ще избере всяка една компания зависи от собствената и политика, но е важно да не забравяме едно – никой, освен съдебните изпълнители нямат право да събират принудително просрочено вземане от длъжника, като принудително означава заповест на сметки, заповест на вземания, опис и продажба на движимо и недвижимо имущество.

Почти без изключения във всеки договор за заем между физическо лице и кредитираща институция присъства клауза при която с настъпване на предвидените в хипотезата условия договорът се прекратява едностранно и остатъкът от заема става изискуем в пълен размер. Уведомяването на клиента, че в случай на неплащане в определен срок цялата сума ще бъде потърсена по съдебен ред не може да бъде квалифицирана като заплаха, защото никой няма полза от съдебно дело – нито кредиторът, който отлага във времето получаването на парите си, нито длъжникът, който в края на краищата плаща значително по-голяма сума от първоначално дължимата поради натрупаните наказателни лихви, съдебни такси и други разноски. Това е и най-честата причина кредиторите да предлагат извънсъдебни споразумения, като често пъти опитът за такава се приема като издирване и заплаха за едва ли не физическо насилие. Не трябва да забравяме, че неизправна страна по договор за заем се ползва със всички свои конституционни и законови права.

Сериозните компании, които се занимават със събиране на вземания се опитват да помогнат на длъжника за да не се стига до съдебно производство. Най-често това се осъществява, като те разясняват негативните последствия и възможности за действие при евентуален съдебен процес, които не са никак за пренебрегване и ще изредим най-важните от тях накратко:

- натрупването на наказателна лихва – това е клауза от договора, която клиентите на банките и небанковите финансови институции обикновено пропускат да разгледат внимателно, но която може да увеличи дълга им значително. Само законовата лихва за забава е ОЛП + 10%, което означава, че за един по продължителен период в който би могло да се развие съдебното производство, дългът може да се увеличава прогресивно.
- начисляване на неустойки – някои банки и небанкови финансови институции са предвидили начисляването на неустойка при настъпване на определено просрочие, като размерът ѝ обикновено не е никак малък;
- плащане на съдебните такси и адвокатските хонорари – загубилата страна поема разходите по делото, а информацията за случаи, в които някоя банка да е била осъдена да не си събере парите липсва;
- заповестите съобщения – при събиране на дълга чрез съдебен изпълнител и при липса на средства в банковите сметки, следващото място, на което се търсят пари е работодателя. За съжаление не всички работодатели са достатъчно толерантни към служителите, осъдени за дългове.

- принудителното изземване на имущество – при липса на възможност дългът да бъде събран по горните начини е възможно да се стигне и до опис и публична разпродажба на вещи. Последиците от подобно действие, свързани с позицията на длъжника в общността, в която живее, както и със стреса, който преживява той или семейството му не са за пренебрегване;
- негативна кредитна история – Централния кредитен регистър съдържа информация за всички просрочия по кредити 5 години назад, като при лоша кредитна история при който и да било от кредиторите, вероятността да се получи заем от друг кредитор значително намалява.

Повечето длъжници вярват на популистките твърдения, че никой нищо не може да им направи. В случая с дълговете, обаче, дългосрочните негативни последици са сериозни и целта на специалистите по събиране не е да си тръгнат с вноска, а да ги разяснят на длъжниците. Длъжникът има право да вземе информирано решение и ако то е да не плаща, то следващата среща неизбежно ще бъде осъществена пред съда. Липсата на информация за последициите е основния проблем, който повечето кредитори се опитват да отстранят. Нещата, които се предлагат обикновено са преработване на погасителния план, така че да съответства на текущото финансово състояние на длъжника, опрощаване на някои от наложените санкции при погасяване на определена сума и т.н. Често длъжниците разсъждават, че ако се скрият и не бъдат намерени, кредиторите ще се откажат. Това вероятно е така, но те ще се откажат от предлагането на извънсъдебното споразумение, а не от събирането на парите си. При всички положения, добросъвестното поведение на длъжника е най-печелившо. Така или иначе, няма дългосрочно несъбрани дългове и неплатени сметки, важно е какво друго, освен тях ще платим.

Банкрутът на физическо лице не е ново понятие за развитите икономики. Освен, че тази процедура е отдавна регламентирана в Европейския съюз, тя съществува и в много други държави. Разбира се, във всяка една от тях има особености, но като цяло процедурата е доста сходна. В рамките на ЕС, тя е установена с Регламент 1346/2000 ЕО от 29 май 2000 г., който на теория би следвало да се прилага и в България. Въпреки, че на този етап е спорно в кой момент националното ни законодателство ще бъде съобразено с него, такъв неизбежно ще настъпи.

Регламент 1346/2000 ЕО се прилага към производствата по несъстоятелност, независимо дали длъжникът е физическо или юридическо лице, търговец или частно лице. Въпреки различията, характерни за всяка една държава членка, ще направим опит да обобщим процедурата в нейната същност.

За да се пристъпи към обявяване на несъстоятелност на физическо лице, то трябва да е изпаднало в невъзможност да обслужва задълженията си към кредиторите и да не е в състояние да ги изплаща в обозримо бъдеще. В някои страни има изискване да е правен предварителен опит за споразумение с кредиторите за реструктуриране на задълженията. Заявлението за обявяване в несъстоятелност се подава в съда по местоживеене на длъжника. Заявлението може да бъде подадено и от кредитор. Съдът се произнася по обявяването в несъстоятелност и назначава синдик или ликвидатор (този, който се грижи за имуществото на длъжника, продава активите му и разпределя полученото между кредиторите по определения от закона ред на предпочитане).

Решението за обявяването в несъстоятелност се публикува в „Държавен вестник“ и в едно или повече местни печатни издания, разпространявани в съответния регион. От момента в който решението на съда влезе в сила, длъжникът губи управлението на цялото си имущество. Съществува срок, в който всички кредитори трябва да огласят претенциите си към длъжника. Ликвидацията се състои в реализирането на активите от масата на несъстоятелността за да бъдат погасени вземанията на кредиторите. Когато има няколко кредитора, те имат еднакво право на удовлетворение, освен ако няма законови основания за предпочитане. Правните основания за предпочитане са привилегиите и ипотеките. Уговорките за запазване на правото на собственост в полза на неудовлетворените кредитори и вещните обезпечения като залога поставят кредитора в по-изгодно положение от това на другите кредитори. За да се гарантира, че общите кредитори ще получат еднакво удовлетворение, след като правата им бъдат уточнени, никой от тях не може да приложи техники за подобряване на положението си - те не могат да поискат налагане на заповед върху имуществото на обявеното в несъстоятелност лице, било временно или чрез принудително изпълнение. Всички мерки за принудително изпълнение, предприети от привилегированите кредитори се спират. Ако въпреки невъзможността на обявеното в несъстоятелност лице да се разпорежда с имуществото си то удовлетвори някои от кредиторите за сметка на останалите, той може да бъде санкциониран, като съществуват редица възможности за синдика да отмени подобен правен акт. Ако длъжникът удовлетвори един кредитор за сметка на останалите, неговият правен акт може също да бъде отменен, ако в резултат на него длъжникът изпадне в неплатежоспособност и удовлетвореният кредитор е знаел или би трябвало да е знаел за този факт. На места съществува предимство за удовлетворяване на иски, които биха увредили живота и здравето на кредитор, а също и компенсациите за причинени морални вреди. Едва след това длъжникът връща парите на банки и други финансови институции.

Жилището (ако е единствено и не е залог по ипотечен договор), битова техника до определена стойност, продукти и средствата с които се упражнява някакво занимание или професия, както и минимално установен месечен доход не принадлежат към масата на несъстоятелността.

В някои държави съществува и т.нар. извинимост на лицето, обявено в несъстоятелност. След приключване на несъстоятелността като общо правило обявеното в несъстоятелност физическо лице се обявява за извинимо, ако не е осъждано и е действало с грижата на добър стопанин. Извинимостта има за последица окончателното погасяване на всички задължения на обявеното в несъстоятелност лице и това, че физическите лица, които са действали безвъзмездно като поръчители, се освобождават от задълженията си. Освобождаването на обявеното в несъстоятелност физическо лице важи също и за съпруга му, ако той или тя се е съгласил(а) да бъде съдължник. Обявено в несъстоятелност лице, което е обявено за извинимо, може да започне нова търговска дейност и се счита за реабилитирано. Обявено в несъстоятелност лице, което не е обявено за извинимо, може да бъде реабилитирано, ако е платило всички дължими суми.

Основната идея в банкрутирането на физическите лица е, че възможността да дойде момент, в който човек остава без работа и не може да си плаща дълговете е съвсем реална, но от това не трябва да страдат неговите роднини. Целта на нормативната регламентация на фалита на физическите лица е да защити интересите и на кредитополучателите, и на кредиторите и на поръчителите и роднините на длъжника. Да

се гарантира покрива над главата на длъжника, определен размер от средства, необходими му за преживяване, времева отсрочка за удовлетворяване исканията на кредиторите, ред за изплащането на дълговете и невъзможността на същия да получава нови кредити за определен период от време.

Дали обаче можем да очакваме , че въвеждането на фалит на физическите лица у нас ще реши по някакъв начин проблемите с икономическата несъстоятелност на хората, които не могат да си връщат кредитите? По-скоро не. Практиката в българското кредитиране е, че кредит на физически лица се отпуска или срещу залог – ипотека или особен залог на друго имущество, или срещу запис на заповед. При залога е ясно, че имуществото преминава в ръцете на кредитора. Дори и при промяна на законодателството в сферата на фалитите това няма да се промени, просто банката ще вземе жилището и ще го пусне на свободния пазар за продажба.

В случаите, когато се подписва запис на заповед, подобни законови иновации едва ли ще облекчат работата на съда, където най-вече скоростта на изпълнение на такива казуси е големият въпрос и пред кредиторите, и пред длъжниците.

При всички положения, възможността за обявяване в несъстоятелност на едно физическо лице трябва да се разглежда като една наистина крайна мярка, до която се стига само ако длъжникът наистина не може да си покрива заемите, и всички възможности за споразумения с кредиторите са изчерпани.

Legalconsultbg.net